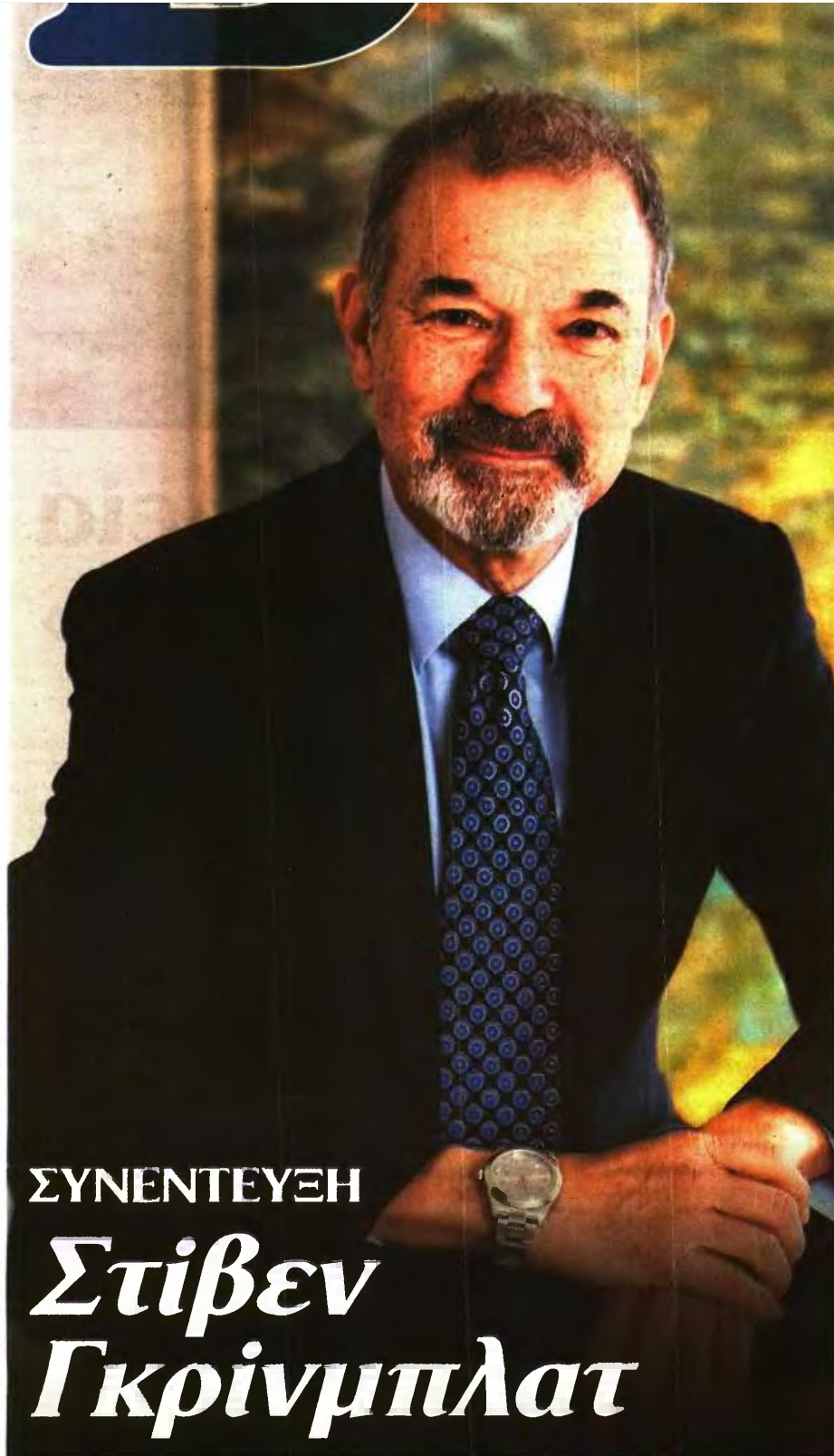

1. ΣΤΙΒΕΝ ΓΚΡΙΝΜΠΛΑΤ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

Μέσο: ΤΟ ΒΗΜΑ ΚΥΡΙΑΚΗΣ_ΒΙΒΛΙΑ

Ημ. Έκδοσης: . . .05/04/2020 Ημ. Αποδελτίωσης: . . .05/04/2020

Σελίδα: 1

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

Στίβεν Γκρίνμπλατ

Ο **φημισμένος αμερικανός σαιξπηριστής** μιλάει στο «Βήμα» για την επικαιρότητα του κορυφαίου των κλασικών και την κατάσταση των ανθρωπιστικών σπουδών

σ. 2-3

Στίβεν Γκρίνμπλατ

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ: STEPHANIE MITCHELL - HARVARD UNIVERSITY

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΣΤΗ ΛΑΜΠΡΙΝΗ ΚΟΥΖΕΛΗ

Θεωρείται ο κορυφαίος εν ζωή σαιξπηριστής, έναν τίτλο για τον οποίο μετά τον θάνατο του *Χάρολντ Μπλουμ* δεν έχει αντεκδικητές. Καθηγητής στην έδρα Ανθρωπιστικών Σπουδών «John Cogan» στο Πανεπιστήμιο Χάρβαρντ, ο εβδομηνταεξάχρονος **Στίβεν Γκρίνμπλατ** είναι ο επιστημονικός επιμελητής της περίφημης σειράς «The Norton Anthology of English Literature», στην οποία επιμελήθηκε τον τόμο για τον *Σαίξπηρ*. Η βιογραφία του για τον βρετανό βάρδο με τίτλο *Will in the World: How Shakespeare Became Shakespeare* (W. W. Norton, 2004), γραμμένη στο πνεύμα του «νέου ιστορικισμού», της τάσης που εισήγαγε στις ανθρωπιστικές σπουδές στη δεκαετία του 1980 ο Γκρίνμπλατ και άλλοι, παρουσιάζει τον Σαίξπηρ ως λογοτεχνικό φαινόμενο που αναδόθηκε από τις δυνατότητες, τους περιορισμούς, την κοινωνία της εποχής του. Στα ελληνικά κυκλοφόρησαν η βραβευμένη με το Πούλτζερ και το Αμερικανικό Εθνικό Βραβείο Βιβλίου *Παρέγλυσις. Ο Λουκρήτιος και οι απαρχές της νεωτερικότητας* (μτφρ. Δέσποινα Κανελλοπούλου, 2017) και ο τόμος δοκιμίων *Ο Σαίξπηρ σήμερα* (μτφρ. Παναγιώτης Σουλιάνης, 2019) από το **Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης**, ενώ προγραμματίζεται και η ελληνική έκδοση της μελέτης του για τον Σαίξπηρ και την πολιτική *Tyrant: Shakespeare on Politics* (εκδ. W. W. Norton, 2018). Εραστής της Ελλάδας την οποία επισκέπτεται συχνά, λάτρης της Μάνης, ο πολυγραφότατος Στίβεν Γκρίνμπλατ μίλησε στο «Βήμα», από το γραφείο του στην υπερατλαντική Μασαχουσέτη, για τον Σαίξπηρ, τη δική του διαδρομή στα γράμματα, την αντοχή του νέου ιστορικού και τις ανθρωπιστικές σπουδές ως απαραίτητο εφόδιο για τον άνθρωπο κάθε εποχής.

Διαβάζοντας τα κείμενά σας στον τόμο «Ο Σαίξπηρ σήμερα» μένω με την εντύπωση ότι είτε βρισκόμαστε στην Αναγέννηση είτε στον 21ο αιώνα, στην Αγγλία ή στην Τεχεράνη, όποιο κι αν είναι το ερώτημα ο Σαίξπηρ έχει την απάντηση. Ισχύει και για τα ερωτήματα της εποχής της ψηφιακής επανάστασης, της νανοτεχνολογίας και της τεχνητής νοημοσύνης;
 «Θα σας απαντήσω με μια ιστορία. Επρόφα τα προάλλες μεσημεριανό με έναν εκλεκτό συνά-

«Να μη γίνουμε λεία απατεώνων ηγετών»

Ο διακεκριμένος αμερικανός σαιξπηριστής μιλάει στο «Βήμα» για τον Βάρδο της Αναγέννησης και τις ανθρωπιστικές σπουδές σήμερα

δελφο, επιστήμονα από τον χώρο της Γενετικής και της Βιοτεχνολογίας. Μου έλεγε ότι βρισκόμαστε πολύ κοντά στο να επηρεάσουμε γενετικά την ανθρώπινη νοημοσύνη και μου περιέγραψε παράματα που σχεδιάζονται. Ταράχτηκα. «Έχεις αντιληφθεί τι ηθικές επιπτώσεις μπορεί να έχουν όλα αυτά;» τον ρώτησα. Η επιστήμη και η τεχνολογία δεν μπορούν να δώσουν απαντήσεις σε αυτά τα ερωτήματα, δεν θέτουν καν τα ερωτήματα. Ο *Ομηρος*, ο *Βυργίλιος*, ο Σαίξπηρ αργότερα, η λογοτεχνία και η φιλοσοφία θέτουν τα ερωτήματα και μας προκαλούν να στοχαστούμε πόσο περίπλοκο είναι αυτά τα πράγματα, πόσο περίπλοκο είναι να είσαι άνθρωπος. Για να διπλοτύσομε τα ερωτήματα αυτά δεν μπορούμε να βασιστούμε στις τεχνολογικές μας επιδόσεις, πρέπει να ανατρέξουμε στο σύνολο του σιβαρού σώματος της ανθρώπινης δημιουργικότητας, εδώ και χιλιετίες».

Ο Σαίξπηρ ήταν η αφορμή έντασης με τον παλιό σας καθηγητή Χάρολντ Μπλουμ...

«Ο Μπλουμ ήταν ένας αξιοθαύμαστος άνθρωπος με έναν τεράστιο όγκο λογοτεχνικών κειμένων αποθηκευμένων στο τρομερό μνημονικό του. Τον είχα καθηγητή στο Γέιλ ένα εξάμηνο, όμως παρότι αγαπούσαμε και οι δύο τον Σαίξπηρ, είχαμε διαφορετική άποψη γι' αυτόν. Εκείνος, στο πλαίσιο μιας ρομαντικής αντίληψης, τον θεωρούσε θεϊκή αποκάλυψη. Διαφωνούσα εντελώς, και ο Μπλουμ θεωρούσε ότι προδίδα το "πιστεύω" του και ότι σπילκόνω τη φήμη του Σαίξπηρ. Η άποψή μου όμως είναι ότι ούτε ο Σαίξπηρ ούτε εμείς ως αναγνώστες ζούμε έξω από την Ιστορία».

Εξετάζετε ήδη τα κείμενα με τη μέθοδο που αποκαλέσατε «νέο ιστορικό»; Τι υποστηρίζει αυτή η μέθοδος, την ασιάξετε ακόμη;

«Στο βιβλίο μου *Renaisance Self-Fashioning: From More to Shakespeare* (Η *Κατασκευή του εαυτού στην Αναγέννηση*: από τον *Μορ*

στον Σαίξπηρ) που εκδόθηκε το 1980 αρχίζω το κεφάλαιο για τον *Κρίστοφερ Μάρλοου*, σύγχρονο του Σαίξπηρ, με ένα παράθεμα από ένα περιηγητικό κείμενο του 1586. Ενας έμπορος περιγράφει την άφιξη του καραβιού του σε ένα χωριό Αφρικανών στη Δυτική Αφρική και την πυρπόληση του χωριού κατά την αναχώρησή τους. Η σκηνή έδινε μια εικόνα της κοινωνίας της Αναγέννησης αλλά ταυτόχρονα ανακαλύπτει εικόνες που μας βασάνιζαν τότε, τις εικόνες των αμερικανών στρατιωτών να καίνε τις καλύβες των Βιετναμέζων στα δελτία ειδήσεων. Το νέο λοιπόν που έφερνε ο νέος ιστορικός δεν ήταν μονάχα η τοποθέτηση της λογοτεχνίας στο πλαίσιο της Ιστορίας, δεν ήταν μονάχα η σύνδεση με το παρελθόν, αλλά η σχέση αυτού που εντόπισε στο παρελθόν με όσα σήμερα θα παύσει να παύσει να ανακαλύπτει στο παρόν. Ο νέος ιστορικός δεν είναι σκέτη ιστοριοδίφια, αλλά θέτει το ερώτημα "Γιατί ερευνούμε το παρελθόν, γιατί μας ενδιαφέρει, γιατί θέλουμε να μάθουμε;". Αν πρέπει λοιπόν να κάνω ανασκόπηση των θεωρητικών μου απόψεων από το 1980 ως σήμερα θα πω ότι ναι, βλέπω μια συνέχεια από τότε ως το τελευταίο βιβλίο, τον *Τύραννο*».

Τι διαμόρφωσε τη σκέψη σας;

«Αρκετοί παράγοντες έπαιξαν ρόλο. Θα έλεγα ότι καθοριστική ήταν μια αντιφατική συναισθηματική κατάσταση που ένιωθα φοιτητής στο Γέιλ. Βρισκόμουν σε ένα από τα ελίτ πανεπιστήμια της χώρας, πράγμα που με έκανε να νιώθω έξαψη, αλλά ταυτόχρονα ένιωθα ξένος εκεί. Θιμμάκι, στο πρώτο έτος, ξεφυλλίζα στη βιβλιοθήκη ένα ληξιαρχικό βιβλίο της Βοστώνης του 19ου αιώνα αναζητώντας τον παππού μου. Βρήκα το όνομά του και δίπλα ως επάγγελμα τη λέξη "ρακοσυλλέκτης". Η λέξη με σόκαρε. Την είχα συναντήσει μόνο σε λογοτεχνικά βιβλία. Εγώ ήμουν φοιτητής σε ένα από τα πανεπιστήμια της προτεσταντικής ελίτ των πλούσιων λευκών και ο παππούς μου είναι απέναντος μετανάστης από την Ανατολική Ευρώπη. Από τη μια ήταν η πρόσβαση σε αυτό το σπουδαίο πανεπιστήμιο,

1. ΣΤΙΒΕΝ ΓΚΡΙΝΜΠΛΑΤ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

Μέσο: ΤΟ ΒΗΜΑ ΚΥΡΙΑΚΗΣ_ΒΙΒΛΙΑ

Ημ. Έκδοσης: . . . 05/04/2020 Ημ. Αποδελτίωσης: . . . 05/04/2020

Σελίδα: 3

πράγμα μαγικό, και από την άλλη η αίσθηση ότι ερχόμουν από έναν άλλον κόσμο. Αυτή η ανακάλυψη επηρέασε τον τρόπο που βλέπω τα πράγματα, καθόρισε αυτό που είμαι».

Ενα ξεχασμένο κείμενο που ανακαλύπτει ένας κυνηγός χειρογράφων του Μεσαίωνα εκκινεί τη σκέψη σας στη μελέτη σας «Παρέγκλιος». Υστερα από κάποια χρόνια στην αφάνεια, καταδικασμένες από τη θεωρία, επιστρέφουν οι πηγές, τα χειρόγραφα, τα αρχεία στο προσκήνιο;

«Είναι παράξενο, αλήθεια, αλλά συμβαίνει. Ίσως είναι αντίδραση στην εξαφάνιση του φυσικού αντικείμενου στο ψηφιακό νέφος. Ξαφνικά υπάρχει μια επιθυμία για το χαρτί, για τις σκιωμένες σελίδες με τους λεκέδες από καφέ και κρασί, ίσως γιατί νιώθουμε τον φόβο ότι μπορεί να εξαϊλωθούμε κι εμείς οι ίδιοι σε αυτό το νέφος. Ένας επιστήμονας μου έγραφε ότι αναλύει ίνες από τα χειρόγραφα του *Τζορτζ Οργουελ* στα οποία έχει εντοπίσει ίχνη από το μυκοβακτηρίδιο της φυματίωσης από την οποία πέθανε εν τέλει ο Οργουελ. Είναι ένα τρελό ερευνητικό πρότζεκτ, μπορώ όμως να καταλάβω την περιέργεια που το γέννησε».

Χαρακτηριστικό στοιχείο στις μελέτες σας είναι ο προσωπικός τόνος, ο τρόπος με τον οποίο εγγράφετε τον εαυτό σας μέσα στο θέμα σας. Είναι εργαλείο του νέου ιστορικισμού, ένας τρόπος να γίνει η φιλολογία ελκυστική;

«Θεωρώ ότι ένας λόγος για τον οποίο οι ανθρωπιστικές σπουδές έχουν μπει στο περιθώριο είναι ότι έχουν γίνει πολύ στεγνές, πολύ αφηρημένες. Παροτρύνω διαρκώς τους φοιτητές μου να μην κρατούν κλινική απόσταση από το αντικείμενο που μελετούν, να κάνουν την έρευνά τους με όλο το πάθος του ζωντανού ανθρώπινου πλάσματος, να μη βγάζουν έξω τον εαυτό τους. Γιατί στην ουσία το μόνο αυθεντικό στοιχείο που έχουμε είναι ο εαυτός μας, αν τον αφήσουμε έξω από την έρευνά μας το αποτέλεσμα καταλήγει αδιάφορο».

Με τούτα και με τα άλλα, ευημερούν οι ανθρωπιστικές σπουδές στις ΗΠΑ;

«Αιμορραγούν, όπως παντού. Ίσως ευχόσασταν μια άλλη απάντηση, αλλά αιμορραγούν. Κάτι η άνοδος των Σπουδών STEM (Επιστήμη, Τεχνολογία, Μηχανική και Μαθηματικά), κάτι οι ανησυχίες για την οικονομία, κάτι οι στρεβλές αντιλήψεις για το τι είναι χρήσιμο και τι όχι... Σε έναν κόσμο όπου το παρελθόν έχει χαθεί, όπου η αλήθεια έχει χαθεί, όπου η αξία της γνώσης έχει χαθεί, όπου όλα έχουν ισοπεδωθεί, χρειαζόμαστε περισσότερο από ποτέ αυτό που μας προσφέρουν οι ανθρωπιστικές επιστήμες. Στην τεχνολογία, στην επιστήμη, στην ιατρική αναζητούμε πάντα τις νεότερες, τις πιο προηγμένες εκδοχές τους. Στις ανθρωπιστικές επιστήμες το νεότερο δεν είναι απαραίτητα το καλύτερο. Είχα επισκεφθεί κάποτε το σπήλαιο Σοβέ στη Νότια Γαλλία και με είχαν συγκλονίσει οι τοιχογραφίες του, ζωγραφισμένες πριν από 30.000 χρόνια κι όμως το ίδιο δυνατές και συναρπαστικές όσο ένας πίνακας του *Πικάσο*. Αρκεί να αφήσεις τον εαυτό σου να το αντιληφθεί. Η αντίληψή μας περί προόδου ισχύει μόνο για ένα κομμάτι της ζωής μας. Δεν ισχύει καθόλου για το κομμάτι εκείνο που απευθύνεται στη φαντασία και στο συναίσθημα. Αυτές οι ζωγραφίες στις σπηλιές, οι μύθοι, οι ραψωδίες του Ομήρου, οι ιστορίες που αφηγούνται οι λογοτέχνες απευθύνονται σε ένα πολύ βαθύ επίπεδο της ύπαρξής μας, είναι δραστηριότητες που καθορίζουν το είδος μας, την υπόστασή μας. Θα είναι καταστροφική να χάσουμε αυτό το στοιχείο της ανθρώπινης ταυτότητας, γιατί τότε θα γίνουμε λεία στα χέρια των λωποδυτών και των απατεώνων που κυβερνούν πολλές από τις χώρες μας».

STEPHEN GREENBLATT

Παρέγκλιος. Ο Λουκρήτιος και οι απαρχές της νεωτερικότητας

Μετάφραση Δέσποινα Κανελλοπούλου.
Εκδόσεις **Μορφωτικού Ιδρυματος Εθνικής Τραπέζης**, σελ. 544.
τιμή 32 ευρώ

STEPHEN GREENBLATT

Ο Σαίξπηρ σήμερα

Μετάφραση Παναγιώτης Σουλτάνης.
Εκδόσεις **Μορφωτικού Ιδρυματος Εθνικής Τραπέζης**, σελ. 98, τιμή 11 ευρώ

Υπάρχει μια επιθυμία για το χαρτί, για τις σκιωμένες σελίδες με τους λεκέδες από καφέ και κρασί, ίσως γιατί νιώθουμε τον φόβο ότι μπορεί να εξαϊλωθούμε κι εμείς οι ίδιοι στο ψηφιακό νέφος